

Martin Ugalde, beti zintzo eta kementsu

Juan San Martin

Egan, 3/4 zk., 1997: 244-245.

Martin Ugalderi hurbildik jarraitu dionak badaki beti izan dela gizon zintzo eta kementsua. Horregatik, posez hartu da ekainaren 28an bere sorterri duen Andoainen Rikardo Arregi kazetaritza sari antolatzaileek eskaini dioten omenaldia.

Martin, mutiko zelarrik hartu zuen 1936ko gerrateak, eta adin hortako beste asko bezala, zenbait urtez familiaz zatiturik noraezean ibili beharra izan zuen.

Lehenik, Donibane-Garaziko egotaldian Euskal Herriaren beste aurpegi bat ezagutzeko aukera izan zuen, sasimuga horren bestaldeko anaiena hain zuzen. Gero, bere herrira itzultzean, ez zuen aurkitu gurasorik, ez eta gogozko girorik. Frankismoaren denbora ilunak ziren. Geroago joan zen herbesterraturik zituen gurasoekin Venezuelan elkartzera.

Ibilerok ondo aprobetxatzen jakin zuen, lana eta ikasketak eten gabe jarraituz, Chicago-ko Northwestern Unibertsitatean kazetaritzan graduatu arte. Caracasera itzuli eta Creole Petroleum Corporation-en *El Farol* zeritzan aldizkariaren zuzendaritzan aritu zen.

Horrez gainera, han bertan zenbait liburu argitaratu zituen 1956tik 1966ra bitartean. Horieta batzuk sarituak gainera. Hango giroari loturiko gaiekin ipui eta kontakizunak, humanista handien erara azalduz, *Un real de sueño sobre un andamio* (1957), *La semilla vieja* (1958), *Las manos grandes de la niebla* (1964) eta abar. Edo Meridako Unibersidad de los Andes-ek argitaratu zion *Cuando los peces mueren de sed* (1963). Garai haietan hain urri ginen euskal idazleok elkarrengan genuen harremanagatik eskuizkribuzko eskaintzaz igorri zizkidan eta liburu horiek arretaz irakurri nituen.

Gainera, Ana Mari emaztearen laguntzaz, aberritik urrun, seme-alabai euskaraz irakatsi zien.

Gure hizkuntzaz kezkatu *Unamuno y el vascuence* (1966) saiaera argitaratu zuen. Baina, esan bezala, ordurako euskal literaturaren alorrean bideak urratu zituen. Adibidez, hor ditugu lekuko, bestea beste, *Iltzaileak* (1961), gure herri eta hizkuntzarekiko gertakariz *Ama gaxo dago* (1963), *Gurpegin aspaldi gertatua* (1965) deritzan antzerkia eta *Umeentzako kontuak* (1966).

Han era egokian bizitzeko aukera lortu zuen maila hura berta-behera utzita aberri minak ekarri zuen; hirurogeitagarren hamarkada bukatzean, Hondarribia bizilekutzat hautatuz. Hainbeste liburu eta aldizkari igorri zizkidan Martin orduan ezagutu nuen pertsonalki, Rikardo Arregiren hiletan hain zuzen eta handik laster bisitatu nindun Eibarren. Elkarrizketa lasai eta atsegina erabili genuen, bereziki euskara idatziaren batasunari buruz.

Hemen ere kementsu aritu zen idazten, baina oraingoan kasik dena euskaraz, batez ere *Zeruko Argia* astekari hartan. Garai haretako elkarrizketa eta zenbait idazlan bilduak

ditu *Batasun eta zatiketen artean* (1989) deritzan liburuan, geroztik idatzi zituen zenbait lan itsatsiz.

Ohartzen zen euskarazko irakurle goaren urritasunaz eta suspertzeko bultzagarri izango ziren erderazko lanak ere premiagarri iruditu zitzaizkion eta hara hor, 1974. urte berean, non argitaratu zituen *Hablando con los vascos* elkarrizketa lana eta *Síntesis de la historia del País Vasco*. Biak laster berrargitaratuak, bigarren hori ordea, hiru aldiz urte berean eta 1977an berriz euskarazko itzulpenez.

Baina guzi horren ordaintzat eskergaitza ezagutu zuen. Hemen oraindik ez baitzen euskaltzale batentzat ere giro leunik eta beste bake gizon batzuk bezala, larritasunak leporatuz, hemendik Donibane-Lohitzunera alde beharrean agertu zen. Zorionez, berriz itzuli zitzaigun hiri honetara, lehen bezain kementsu lanean jarraitzeko.

Geroztiko euskal lan batzuk sarituak eta berrargitaratuak izan ditu, aspaldi ez dela *Pedrotxo* eleberria bezala.

1993ko maiatzaren 28an, Euskaltzaindiak, ohorezko euskaltzain izendatu zuen. Ondo irabazia, bere emaitza onagatik.

Deia egunkariaren sortzaileetariko eta bere zuzendariorde izana da. Jaurlaritzako Kultura Sailaren buruorde ere izan zen eta euskararen suspertze lanean ondo gogoan izango dute euskal idazleek beraiei legez dagokioen eskubidea gordetzeko prestatu zuen plangintza, orain betetzen ez dena. Beti jokatu bai du gaztetxotatik zintzo aukeratu zuen bide garbia, zuzentasunak eraginik eta ez bestek.

Gero *Euskaldunen Egunkariaren* sorkuntza bultzatu zuen eta egunkari horren kontseiluko buru jarraitzen du.

Eta orain jaioterri duen Andoainen egin zaion omenaldia ondo merezia benetan. Zorionak! Martin.